

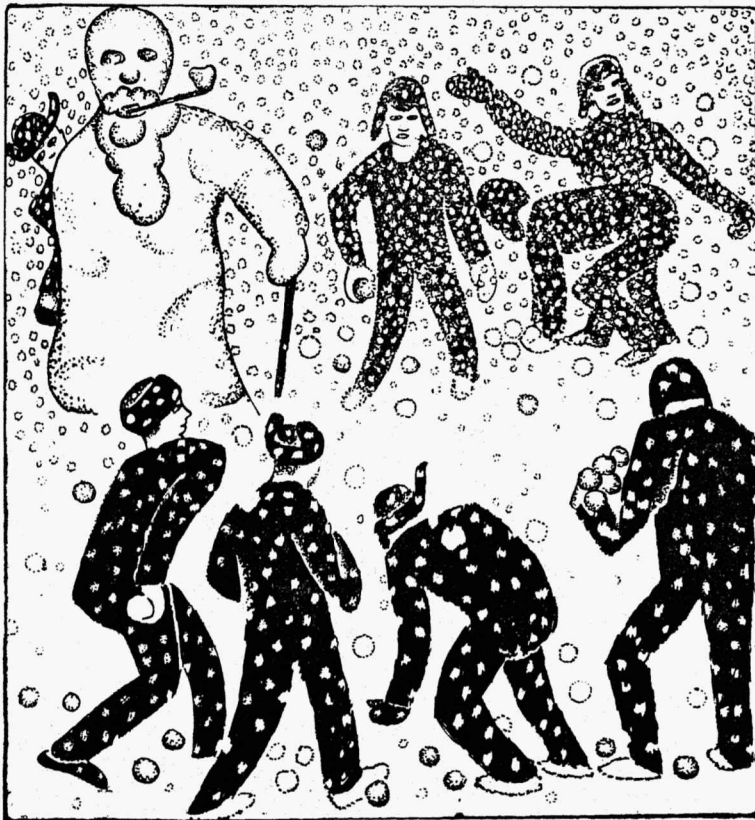

◆ VIKERKAAR ◆

18. JAANUAR

1924.

III AASTAKÄIK

„Vikerkaar”

on kõige huvitavam ning sisurikkam noorteajakiri Eestis, mida ka vanad häämeelega loevad.

Iga õpilane, kes tahab koolis hästi edasi jõuda ning omale tõsist vaimuvara koguda, tellib „Vikerkaare“.

Iga tõsine õpetaja teab, et temale paremaks aitajaks kasvatus- ja õpetöös on noorteajakiri „Vikerkaar“.

Vanemad, kellele tähtis oma laste vaimline arenemine, tellivad neile tingimata „Vikerkaare“.

„Vikerkaar”

on parem sõber ning lõbusam seltsiline noortele. Sisaldab palju huvitavat lugemist: romaane, uudisjutte, luuletusi, reisikirju, noorte-näitemänge, lõbusat teadust, maitserikkaid värvilisi pilte, mõistatusi ja ülesandeid ning veel rohkesti muud meeliülendavat ja huvitavat. „Vikerkaare“ kaastöolisteks on meie paremad kirjanikud, kunstnikud ja kasvatusteadlased. Ka noortele on võimaldatud selles ajakirjas oma sisukamate tööde avaldamine.

Eriti huvitav on noortele n. n. „küsimuste-vastuste“ osa, kus iga lugeja võib teistele säada küsimusi,

millele vastavad teised — igaüks oma viisi. Samuti võivad noored anda üksteisele kõiksugu ülesandeid, mille lahendajate nimed ilmuvad ajakirjas.

„Vikerkaare“ toimetus on valmis avaldama ka oma noorte sõprade näo- pilte, nende ühisülesvõtteid, pilte nende mängudest, töödest, pidudest, koolimajadest ja koduümbruse ilusamaist paikadest.

Kõik „Vikerkaare“ tellijad ning kaastöölised moodustavad suure ühtlase vikerlaste-pere, kelle osavõtul kavatseb väljaandja lähemas tulevikus korraldada huvitavaid vikerlaste pidusid, loenguid jne. jne.

1924. a. hakkab „Vikerkaar“ ilmuma suuremas kaustas
neli korda kuus,
korralikult igal reedel.

„Vikerkaar“ maksab aastas 720 mk., poolaastas 360 mk., veerandaastas 180 mk., kuus 60 mk. ja üksik number 15 mk.

Kõik „Päevalehe“ pooleaasta-tellijad ja „Koidu“ aastatellijad saavad „Vikerkaare“ 20% hinnaalandusega.

„Vikerkaare“ toimetus ja talitus asub Tallinnas,
Pikk tän. nr. 2, kõnetr. 17-96.

Toimetuse kõnetunnid: teisip., neljapäeval ja reedel kella 2—3.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
„PÄEVALEHT“.

Nr. 3. Vastutav toimetaja: M. Nurmik. **1924.**

Tegevad toimetajad: A. Oengo-Johanson ja J. Neggo-Vössokotsky.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Toimetuse ja talitus: Tallinn, Pikk tän. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid teisipäeviti, neljapäeviti ja reedeti kella 2—3.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad.

Tellimishind: kuus postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk.

Üksik number 15 mk.

MILLE ÜLE JÄRELE MÔTELDA?

ui palju unistavad noored ja kui vähe mõtlevad nad. Unistus on ilus, lõbus sport fantaasiale, kuid ta ei suuda korraldada, teha tugevaks tervet inimese vaimutegevust. Kui väärtuslikud on aga hetked, kus mõtte heleda välguna valgustab noore inimese sisepilgule mõnda tema ümbrusest või temast enesest. Nende hetkete varal kujuneb intellekt, selgub vahekord teistega ja enese koht ilmas ning omab kindlamad piirjooned tuleviku elukava, mida loonud heledate värvilaikudena libliktiivuline unistus. Unistage, noored, — elu varakevad, elu pühapäeva-hommik lubab seda teile, kuid peatuge siiski vahetevahel, et mahti anda kainele, tõttarmastavale mõt-

tele teha teie hinges seda teile nii väärtuslikku korraldustööd.

*

Õnnelik on inimene, kelle elus vahelduvad töö ja rõõm; õnnelikuim aga see, kellele töö pakub suurimat rõõmu.

*

Tahad tunda iseennast, pane tähele, kuidas tegutsevad teised; tahad mõista teisi, vaata iseenda südamesse.

*

Ainult täna, täna ära lange võrku, siis oled pääsnud sada korda.

*

Tee sina ainult seda, mis sa oskad, ja jätta kõik muu neile, kes seda oskavad, sest iga täis-töö vajab täis-meest.

*

On ilmas palju asju, mis ialgi sinu omaks ei või saada; ära pööragi pilku nende poole. Või siiski! Vaatle neid hästi ja sulle selgub ehk, et saad läbi nendetagi.

Ära ütle ialgi: mulle ei meeldi see seltskond, ta on nii igav. Ehk oled sina ise see, kes teeb seltskonna igavaks, või jätkuks ainult sinu osavusest, et seltskonda huvitavaks teha.

Jõulud tühjal karil
Soome keelest M. Rorlin-
Kalliola järele.

I

ust kaarest on tuul?“ küsis Gaabriel hommikul peremehelt, kes tema ärgates väljast sisse astus ja lisas siis juure: „Mis arvate, kas pääseme täna mandrile?“

„Tuul on idasse pöördunud,“ vastas küsitav, „otse teile vastu ja puhub nii kange hooga, et pole mõtetki siin lageda mere pääl venet vette lasta. Liiategi praegusel aastajaal. Ei ole mul ka suurt venet ja purjepaat magab mere põhjas.“

„Võib olla, muutub veel lausa tormiks?“

„Ega nalja ole,“ vastas peremees vaikselt.

Küsija peatus silmapilguks ja sõnas siis:

„Saite suure kahju?“

„Jah, mis parata! On meri võtnud, küll ta teistpidi jälle vastu annab. Peab vahel ka hallaga leppima.“ Ja kalastaja vaatas aknast oma suurt, lagedat vesipõldu. „Olen korra ennemgi merihädas olnud,“ vastas ta siis, „ja pääsesin vaid hin-

gega, kuna hilbudki seljast läksid kaladele ballastiks.“

„Ega aita, peate nüüd tuule raagemiseni paigal püsima ehk. . . kuni meri jäätub,“ lisas ta mõttesse jäädes.

Haapasaare kalastaja, Eerik Anders Jansson, oli Stokholmist oma purjepaadis kolm noorhärnat toonud. Üks neist, peene ja õrna väljanägemisega elav ja lõbus 15-aastane poiss, nimega Jaak Tengström, kellest hiljem sai Soome ülempiiskop, oli pärit Kokkolast. Teine, samaealine Jaak Fredrik Gadolin oli Perniõ kirikuõpetaja poeg. Kolmas 22-aastane Gaabriel Bergelin, kellega teised kaasa tulnud, oli äsja Stokholmis õpetajaks õnnistatud. Poisid olid viinud Janssoni purjekas võid, juustu ja liha Stokholmi. Kuid kodumatkal oli kange torm tõusnud ja paadi ümber paisanud. Kummuli olevast paadi põhjast kinni hoides olid nad kalastaja, ta kaldalt appi rutanud naise ja tütre varal jääkülmas vees lõdisedes õnnelikult randa pääsnud, kus nad nüüd pikki silmi Perniõsse matkamise võimalust ootasid.

Igavus tappis üksikul saarel, kuid polnud parata. Tuli leppida sellegagi, et olid sattunud hääde inimeste juure. Tahes või tahtmata pidi karsitut meelt kuidagi taltsutama.

Õhtupoolikul sadas tublisti. See vaigistas mere. Siis pöördus tuul põhja ja hakkas vähehaaval raugema, kuni öösel üsna vaikis. Ilm oli hommikupoole selginud ja külmaks läinud. Kui saare elanikud ärkasid, kattis õhuke jääkoorik klaasitaolist siledat veepinda. Olid vähe hiljem ka sõbrad unest võitu saanud, tõi kalastaja neile selle rõõmusõnumi.

„Oi, mis tore!“ hüüdis Jaak Tengström pooleldi hõisates pääd eesriiete vahelt vastu akent surudes. „Poisid, nüüd saame suurepärase uisutee. See oli targasti tehtud, Bergelin, et käskisite meil uisud reisisikotti toppida.“

Gaabriel, kes juba riietunud, sõnas: „Ega kunagi viga tee, kui kõige vastu valmis oled. Kodunt välja minnes tead harva ennustada, mida matkal kõik tarvitad. Kuid, mis me sest uisuteest enneaegu ülistame, ei tea kas saabki asja. Murdub viimaks veel esimese sammuga jalge all.“

„Aga loodame siiski, sest lootes on ilus elada!“

Ja juba neljandal päeval — see oli jõulukuu 21-sel (käesolev lugu sündis 1771 aastal), kattis merd nii kõva jää, et kalastaja tõenduse järgi kõiki kolme kandma pidi.

Tema vana, elatanud isa, kes lävel kepi najale toetudes jäätanud merd silmitses ja taevakaarelt pilvi otsis, sõnas seepäälle:

„Ega tuult nüüd niipea tõuse, aga kardan, et laskub udu ja siis on raske ristelda. Eile päikese loojenedes vaatlesin taevast. Parem jääge veel paigale, sest teekond on pikk — nii umbes nelja penikoorma ümber.“

„Seda nägin minagi eile õhtul,“ ütles poeg, „kuid vaevalt küll tõuseb täna udu, sest taevas on ju selge.“

„See on õige,“ vastasid noored rõõmsalt. „Ei nüüd muud kui kodutee jalge alla!“

Sääl tuli ka perenaine ja võttis jutust osa: „Või siis juba teeleminerk lahti,“ ütles ta. „Ega ma teid kõige kiuste ikkagi ära laseks, kuid oleme sel talvel toidutagavarade poolest üsna vaesed. Sagedasti ei pääse talviti paaril-kolmel kuul jalagagi mandrile.“

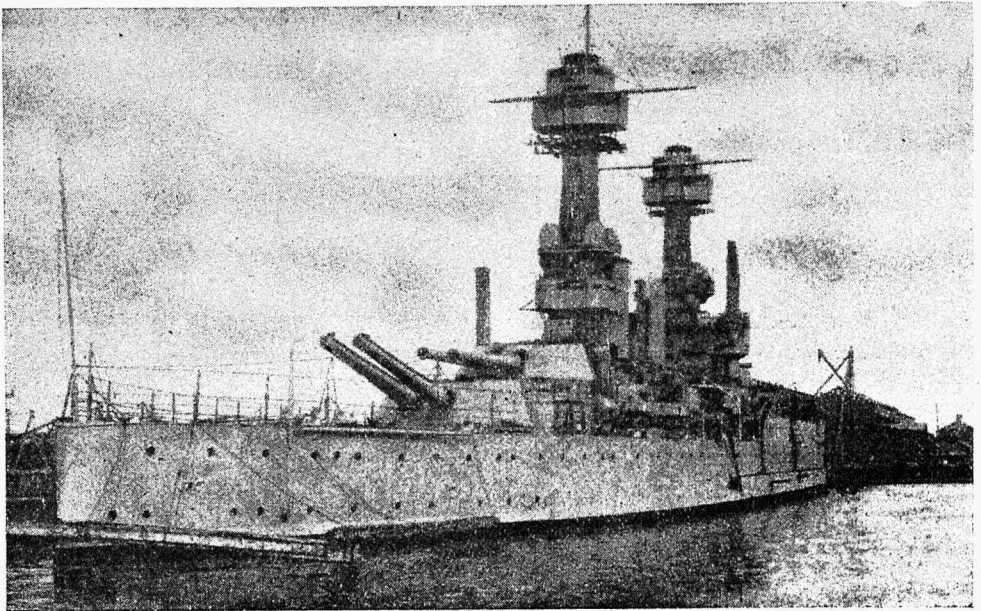
„Ja kui nüüd veel kolm võõrast suud lisaks. . .“

„Olgu, aga sellegipärast võiksite vähemalt homseni oodata,“ katkestas perenaine Gaabrieli.

„Ei,“ vastasid sõbrad, „nüüd me ikka läheme. Kes teab, mis homme päev toob, aga jõuluks tahame koju.“

Teele saates toppis perenaine igaühele suure vilaka pehmet leiba ja kambaka liha tasku. Siis tuli neile väike perepoeg jumalaga jätmiseks kätt lööma ja sai hõbetaalri kingituseks. Selle pääle saatis kalastajapere sõbrad randa.

Higi otsa ees uisutasid poisid ja tulise kiirusega läks sõit üle peeglisileda jääpinna. Helehall taevas helkis üle külmanud merivöö ja tegi mandri sihis liuglevatel noortel tee lõbusaks.

Ühisriikide laevastiku tugevam ja uuem lahingulaev nimega „Colorado“.

Saar oli ju kaugele seljataha jäänud. Ümberringi sinendas vaid jää ja kaugel silmapiiril laskus tume vööt üle ääretu mere. Ikka edasi läks sõit ja muutus selgemaks Soome rand. Väsimuse pääle vaatamata lisasid noored hoogu. Vahepääll aga sündis ilmas muudatus. Mida enam nad nüüd edasi jõudsid, seda tumedamaks läks silmapiiril rannik. Sinendav jäärada ees katkus millegi hämaraga, õhus tundus niisket ja hingates rasket, mis vähehaaval ikka enam üle ümbruse levis.

„Hämaradub õige või?“ hüüdis Gadolin. „Nii me küll õhtuks maale ei jõua.“

„Õieti on vaevalt lõunaag,“ vastas Gaabriel.

„Vennad, lugu on paha. Pilved katavad ju taevaääri ja udu tõuseb.

Nüüd kõik purjed pääle ja kihutagem selle saare poole, mis sääls meie ees paistab, et enne udu tihenemist kohale jõuda.“

Ja nad tormasid tuulispääna edasi.

Vahepääll oli udu läbinägemata kangana veninud üle ranniku ja saarte. Nagu hallikas surnulina hõljus õhus ja levines ligemas ümbruses laiali, kuni vaevalt paari sammuga pääle midagi näha oli.

Poistel oli tegu, et ükskeist silmas pidada. Tuli vahetpidamata hüüda ja valjusti rääkida, et mitte lahku minna. Kord polnud mõne minuti jooksul Gaabrieli näha ega kuulda, kuni viimaks hoopis teisest küljest läbi udu võõrakõlaline hääl kostus:

„Huhui!“

Poisid pöördusid hääle sihis.

„Miks te ümber keersite?“ hüüdis Gadolin.

Ühisriikide uuem tank, mis liigub maal ja merel, Delavare'i jõel, suure rahvahulga juuresolekul, oma esimest proovisõitu tegemas.

„Ei tea,“ tuli vastus, „enese meelest lähen otse edasi.“

Nähtavasti oli siht kadunud. Tuli liikuda vaid huupi, hää õnne pääle. Samal ajal hakkas kaugemalt midagi mere kohina sarnast kuuluma. Nad sööstusid vastassihis otse edasi ja hirm valdas nad. Kuid omaks rõõmuks silmasid nad pea läbi paksu udu otsitud kari eneste ees üles kerkiivat. Ligemale jõudes hakkas säält ka hoone paistma. Rõõmuga jooksid sõbrad rannale, kuid saabudes leiti maja, vana kalastajate saun, elanikkudest tühi olevat.

„Ei inimese hingegi,“ hüüdsid nad pettunult.

„See ei tundu sugugi hubaselt,“ ütles Gaabriel, „kuid hää nõu on ikkagi kallis: hakkame sauna korraldama, ehk sünnib mõned päevad eluasemeks.“

Kari polnud kuigi suur. Rannikult leidsid nad laintest kaljule aetud puid ja sauna nurka olid kalastajad mõned lõmmud jätnud. Varsi istusid sõbrad soojendavate leekide ümber.

Taga oli õhtu saabunud. Nad söid tükikese leiba ja liha ja jätsid siis Gaabrieli nõuandel suurema osa järele, kuigi tühjal kõhul seda teha raske oli.

Hakati nõu pidama, mis nüüd ette võtta.

„Hädaldada on igatahes vara,“ arvas Gaabriel. „Mure ei aita meid põrmugi edasi.“

„Ei mure ega kartus. . .“

II

„Suur Jumal!“ hüüdis Gaabriel järgmisel hommikul silmi lahti lüües. „Mis nüüd saab!“

Ta tormas välja, kuid jäi kivistunult lävele seisma. Ta pilk oli täis piirita hämmastust.

Teised olid hüüu pääle ärganud ja jäid uksele jõudes samuti kohkunult seisma. See, mis nende pilgud enese külge naelutas ja sõnad suhu lämmatas, oli mässav meri. Ta vood tormasid vahuharjul vastu kaljukallast.

Öösel oli tuul tõusnud ja udus pehmenenud nõrga jää murdnud. Kusagil polnud enam kirmagi eilsest uisuteest alal. Vellamo neitsid pesid agarasti ranna kive.

Siin seisis nüüd noored väikesel, tühjal karil, laia veevööga muust ilmast lahutatult — veneta ja toiduta.

„Näib, et seni siia jääme, kuni kallastajad rannalt me luukered leivad,“ ütles viimaks Tengström.

„Nüüd puhub tuul idast,“ jätkas Gadolin, „siis hakkab sadama ja see võib kesta nädalapäevad. Noh, kord peab ka ikkagi surema. . . Poisid, vaatame surmale silma kui mehed!“

Gaabriel naeratas noorukese vahvaid sõnu kuuldes.

Puid tagavaraks kogudes mindi sauna tagasi ja tehti jälle tuli üles.

„Vennad,“ sõnas Gaabriel peerge kiskudes, „minu arvates jätkuks meie toiduvarest napilt läbi ajades kaheks päevaks. Edaspidised mured jäägu järgmiste päevade kaela.“

Seda mõõndasid ka teised ja siis näpistati jällegi suure nälja kustutuseks palake leiba ja raasuke liha.

Päeva jooksul uuris Gaabriel hoollega kõik sauna nurgad läbi, kuid ei leidnud midagi toidupoolist. Ühes nurgas, kolde taga, oli kimp vanu kalavõrke ja see oli ka kõik.

Sügav ohe tõusis noormehe rinnust. Pettumuse tunne valdas teisedki.

„Oh ema, ema,“ kaebas Gaabriel pingile laskudes, „tahtsin sulle poja valmis õpetajana jõulukingiks tuua ja nüüd. . .“

„Ka meil on emad,“ ütles Tengström.

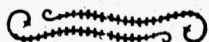
„Kuid minu ema,“ vastas Gaabriel, „on kehiv ja ma olen ta ainus rikkus.“

„Ka mina olen oma ema ainus poeg,“ sõnas Gadolin.

„Ja mina,“ ütles jällegi Tengström, „olen oma armsa ema esimene laps. Ka temagi pole rikas ja elab peost suhu.“

„Õige, vennad, andke andeks,“ hüüdis Gaabriel. „Kõigil meil on emad ja igal on ta poeg kallis. Sügav oleks nende mure ja lein. . . Teil kummagil on siiski ka isa, kuid minu ema on lesk.“

(Järgneb).

FREDERICK CHOPIN.

2

Chopin noormehena.

ohe kui Chopin ülikooli aukraadiga lõpetanud, otsustas ta säältpääle kogu oma elu üksi helikunstile pühendada, mis talle suurt rõõmu valmistas. Viibimata sõitis ta ühe sõbra seltsis Berliini. Kõigest Saksa helikunstist meeldis talle kõige enam Händeli muusika. Berliinis viibimise ajal kohtas ta säält Mendelssohni ja mitmeid kuulsaid helikunstnikke.

Kahe nädala pärast pööris ta Varsavi tagasi, tehes kogu matka postvankris, sest raudteid ei olnud tol ajal veel mitte. Ühes väikeses linnas peatas postvanker jaamas hobuste vahetamiseks. Reisijatele õeldi, et neil tuleb tund aega oodata. Chopin ja ta sõber tegid linnas jalutuskäigu, et aga säält midagi vaatamisvääriolist polnud, pöörasid nad pea jaama tagasi. Tund oli aga ka juba möödunud, kuid hobuseid ei olnud ikka veel tulnud. Postvankri aised seisid endiselt maas ja postipoisi kõrge pukk oli tühi.

Jaama ruumidesse astudes — viimane oli õieti ka võõrastemaja — leidis Chopin säält vana klaveri. Päälnäha polnud see küll kuigi kõlbulik mänguriist, osutus aga siiski paremaks kui arvata võis. Teda avades ja mõned akkordid võttes tuli välja, et ta veel võrdlemisi hästi hääles oli. Nüüd, kus Chopin oli leidnud kõlbuliku klaveri, ei mõtelnud ta enam selle pääle, kui kaua tal siin oodata tuli. Ta mängis ja mängis ja unustas koguni oma reisi.

Keegi reisi jaist tuli uksele ta muusikat kuulama. Üksteise järele tulid ka teised ja kogunesid klaveri ümber. Nõiduslikud helinad võlusid kuulajaid ja vaikselt seisid nad säält. Üks vana sakslane laskis isegi piibu hammaste vahelt kukkuda. Võõrastemajapidaja ja ta kaks tüdart tulid ka kuulama. Chopin, olles unustanud aja ja koha, jätkas mängu ja ta kuulajad viibisid imeliste helinate mõjul kusa-gil kõrgemas ilmas.

Korraga eksitas neid postipoisi sügav häält: „Härrad, hobused on valmis.“ Võõrastemajapidaja karjus talle, et ta vaikiks ja reisijad heitsid ta pääle vihaseid pilke. Chopin tõusis istmelt, kuid ta uued sõbrad piirasid ta ümber. Nad palusid teda mängu jätkata. „Aga me oleme siin juba tükk aega peatanud,“ ütles Chopin, „nüüd peame edasi sõitma.“

„Jääge veel ja mängige edasi, kaunis noro kunstnik,“ hüüdis võõrastemajapidaja. „Ma hangin teile paremad ja tulisemad hobused, kui veel pisut viibite.“

Kõik nad seisid ta ümber ja palusid, et ta veel mängiks. Nii istus Chopin uuesti klaveri ette ja mängis veel ilusamalt, kui enne. Kui viimased toonid olid hajunud, hüüdis võõrastemajapidaja: „Elagu noor poolakas!“ mille pääle ruumid valjuist ja rõõmsaist elaguhüüetest kajasisid.

Kuna Chopin viimast masurkat mängis, täitsid daamid posttõlla seintel olevad korvid veini ja maiustustega. Kui ta viimaks üles tõusis, et minna, haaras võõrastemajapidaja ta

oma tugevatele kätele ja kandis ta tõlda.

Pärastiste aastate jooksul, kui Chopin juba üle Euroopa oli kuulsuse omandanud, jutustas ta vahel seda lugu ja lisas pea alati juure: „Minu kordaminek selles vanas postijaamas ja muusikat armastajate reisijate elaguhüüded on mulle kallimad kui kõik pärasised suured kordaminekud ja ovatsioonid, mis mulle osaks saanud.“

Mõned kuud pääle seda juhtumist ja Varssavi saabumist sõitis ta Viini. Ta sõbrad nurusid talt kontserti, kuni ta viimaks mööndus. Kontsert, millega ta suures ooperis esines, läks hiilgavalt korda ja kutsus esile nööriaseid ovatsioone. Kogu Viin oli üllatatud 19-aastase noormehe muusikaandest. Nad polnud iialgi uskunud, et Poolamaa võiks anda nii suure helikunstniku.

Selle järele viibis Chopin lühikest aega kodus. Kuid siis puhkes Poolamaal vabadussõda lahti. Ta kipus kohe sõjaväe ridadesse, kuid vanemad ei annud selleks oma nõusolekut. Kuigi ta oleks sõtta läinud, ei oleks ta ometi saanud mõõka käsitajat, sest selleks olid ta käed liig õrnad.

Kui Chopin leidis, et ta kõlbulik pole oma armastatud isamaa eest võitlema, pööris ta jällegi tagasi oma helikunsti juure. Mõne vähese aasta jooksul lõi ta suure hulga helitöid. Ainult üksikud neist kannavad väljavalituid nimesid, sest omi töid nimetas ta lihtsalt valsideks, marssideks ja masurkadeks.

Chopin Pariisis.

1831. aastal sõitis Chopin Pariisi. Teel peatas ta terves reas linnades ja andis hulk kontserte. Prantsusmaale jõudes oli ta õnnelik, sest see oli ta isa kodumaa ja juba ammu oli ta soovi säilinud teda vaatama sõita. Tal polnud aimdustki, et enam iialgi Poolamaad näha ei saa. Ta polnud selleks sugugi ette valmistatud, et ülejäänud elupäevad Pariisis mööda saata.

Prantsusmaa päälinna saabudes oli Frederick Chopin 22-aastane noormees. Elu ses suurlinnas kujunes talle algul raskeks võitluseks. Ta ei leidnud oma helitöödele ostjaid ja ainult vähesed hoolisid ta mängust. Ta heitus, kaotas julguse ja võttis nõuks Ameerikasse minna õnne katsuma.

Päev enne seda, mil ta lootis Ameerikasse purjetada, kutsus keegi ta sõpradest teda ühe rikka paruni maija õhtut veetma. Kodu järele igatsev noormees võttis kutse rõõmuga vastu. Kui teda paluti mängida, võlus ta kohe kõik kuulajad. Sai ta mängu lõpetanud, tulid paljud talle ta kunstis õnne soovima. Paljud kutsusid teda oma maija muusikatundide andjaks. Ta suur anne ja hääd kombes võitsid talle kohe sõpru.

Varsi pääle seda kirjutas ta koju: „Ma ei lähe Ameerikasse, sest olen praegu Pariisiski õnnelik. Mul on rohkesti tööd ja hulk parimaid sõpru. Nende seas on isegi vürstid ja muud aadelimehed. Mitmed hääd helikunstnikud on minu juure õppima tulnud. Kiitustest, mis mulle osaks

saavad, saan mulje, et olen suur kunstnik, kuid siiski ei tea keegi nii hästi kui ma ise, kui palju mul veel on õppida.“

Sel ajal oli Poolamaa raskes kitsikuses. Paljud ta pojad, kes olid kaotanud kodu ja varanduse, põgenesid Pariisi. Chopin näitas oma puudustkannatavate kaasmaalaste vastu üles suurt lahkust. Ta oli õnnelik, kui neid aga kuidagi võis aidata. Sagedasti jagas ta isegi oma eluruume mõne koduta poolakaga. Ta ei võinud küll isamaa eest võidelda, kuid tegi Pariisis poolakate hääks kõik, mis ta võimuses.

Franz Liszt oli üks Chopini inimestemaist sõpradest. Ühel õhtul, kui mitmed helikunstnikud koos olid, mängis Liszt üht Chopini kompositsiooni. Mängides muutis ta siinsääl mõne noodi. Sai ta lõpetanud, ütles Chopin: „Palun sind, kallid sõber, kui sa mu helitööd mängid, siis jälgi täpselt noote ehk ära mängi üldse!“ — „Mängi siis ise,“ vastas Liszt ja tõusis klaveri äärest üles. „Häämeelega,“ ütles Chopin. Sel hetkel kustutas tuuletõmbus küünlad. Kui neid jälle taheti põlema süüdata, ütles Chopin: „Laske olla, kuuvalgusest aitab küllalt.“ Siis hakkasid ta sõrmed üle klahvide libisema ja enam kui ühe tunni mängis ta imeilusaid helisid kuuldavale tuues ja kõikide silmi liigutuse pisaraid manades. Kui ta oli lõpetanud, hüüdis Liszt: „Sõber, sul on õigus. Sarnaseid helitöid kui sinu omi, ei tohi iial muuta, sest sa oled tõeline laulik.“

Keegi sõber ütles kord: „Chopin, millest see tuleb, et te iial pole komponerinud ühtki ooperit?“

„Ah, sõber,“ vastas küsitav, „parem loon helitöid ainult klaverile! Ooperite komponeerimine nõuab palju targemat meest kui olen sedamina.“

Pariisi tulles tõi Chopin hulga helitöid kaasa. Pääle 1832. a. komponeeris ta õige kiirelt. Tööde reas, mis ta noil aastatel lõi, on marsid, rondod ja masurkad. See oli ta armsam ala, kuid Pariisis loodud helitööd on Varssavi omadest palju paremad. Üks Chopini tähtsamaist töist on ta „Leinamarss“, mille helid on kurvad ja nukrad, kuid imeilusad.

1835. aastal külastas Chopin Saksamaad. Ta oli palju kuulnud Clara Wieckist kui anderikkast klaverikunstnikust ja soovis temaga tutvuda. Ta kohtas teda Leipzgis, ta isamajas. Kunstnik kandis talle ette ühe Schumanni sonaadi. Sai ta lõpetanud, palus tungivalt Chopini klaveri ette istuda ja mängida. Esiteks keeldus see, kuid et nad nii päleikäivalt palusid, mööndus viimaks. Ta sõrmed puudutasid klahve imestustäratava tantsiskleja kergusega ja helid, mis klaverilt kuuldavale tulid, olid õrnad ja puhtad. Nagu Prantsusmaal, nii ka Saksamaal kuulutati ta igalpool suurimaks klaverikunstnikuks.

Saksamaal viibides veetis Chopin palju aega oma sõbra Robert Schumanniga. Üheskoos külastasid nad üht suurepärast klaverikunstnikku, kelle kodus veetsid mõned tunnid. Chopin võlus väikese kuulajatekogu oma kauni mänguga. Vaevalt sai ta lahkunud, kui pereemand teenija muusikakauplusesse läkitas ja kõik ta

teosed, mis saadaval olid, laskis ära osta.

Umbes kolmekümne-aastaselt kaotas Chopin tervise. Lootes parane-da, sõitis ta ühele Vahemere saarele. Kuigi ta mõneks ajaks tervema ilme võttis, ei saanud ta iialgi enam tagasi endist jõudu ja tervist.

Aasta enne surma külastas ta Ing-lis- ja Shotimaad. Talle ei olnud kunagi meelt mööda suure hulga ees mängida. Rohkearvuline publikum tegi ta sugu kohmetuks. Kuid Londonis andis ta siiski kontserdi puudust-kannatavate Poola põgenikkude hääks.

Frederick Chopin suri Pariisis 1849. aasta sügisel oma õe käte vahel. Surmavoodil lamades palus ta

üht sõpra omale laulda. Madalais, õrnades toonides laulis see talle ühe Taaveti laulu. Oli laul lõpnud, tõm-bas suur helikunstnik viimast korda hinge ja lahkus elavate seast.

Kui Chopini põrm viimasele puh-kepaigale saadeti, võtsid kõik Parii-sis olevad suured helikunstnikud ta matusest osa. Mängiti ta enese ime-ilusat „Leinamarssi“. Kõik, kes tundsid Chopini, leidsid, et olid te-maga kaotanud õrnatundelise ja ar-mastava sõbra.

Klaverile helitööde loojana seisab Chopin kõigi teiste eesotsas. Ta töid müüakse meie päevil igal aastal mit-medkümmed korrad enam läbi, kui kogu ta eluaja jooksul, nii suureks on kasvanud ta kuulsus.

VAARAODE MAAL.

Elly Kärk'i reisimälestused.

3

III.

uid on aeg rongile minna. Kogume endid kiirelt ja lahikume pärismaalasist kihavast kõrtsist. Siiski valdas mõningaid kiu-satus jälgida euroop-lasi; nende uudishimu on ammuta-matu nagu lastel ja karjana piiravad

nad huvireisijate salka, isegi käsi ja riideid puudutades, eriti viimaseid, nende omist, värviriikkaist, kuigi sa-geli kaltsudest, nii erinevaid.

„Hoidke oma taskuid!“ kuuldub tihti juhteilt hoiatus, kuid see on üle-ligne — need lihtsad, suured ida-maalased on tõeliselt huvitatud võrd-lemisi haruldaste võõraste vaatlemi-

sest ja ei pahandanud kedagi mille-gagi.

Kella 11 paiku istusime juba vagu-nis ja ootasime kannatamatult rongi ärasõitu, ees oli ju nii palju, palju hu-vitavat. . .

hõbedane täiskuu valgus. Peatus-kohtil tungisid vagunisse Aafrika 'ela-nikkude arusaamatud kurguhääled ja akendest mööda sõelusid huvitavad mitmevärvilised kujud. Keskööl jõu-dis rong kuiva, liivakõrbetaolisse

Egüptuse suhkrupilliroo põld ja töölised-needrid.

Egüptuse vagunid on väheldased ja kaunis raske on end välja puhata neil ebamugavail, madalail ja lühike-sil istmeil.

Esialgul läks tee läbi Aleksandria ümbruse, üle määratu laia kaanali, mis kõikiNiiluse jõesuu harusid ühen-dab. Millise ahne uudishimuga vaa-tasime aknaist pimedusse, möödavil-kuvaid palmisalusid ja kaanale, mil-leist nii tihti tuli üle sõita. Nende si-ledal pinnal, keset palme, virvendas

maastikku; rongi kattis tuline hinge-mättev tolm. Suletakse aknad, kuid see ei aita, peenike liiv tungib läbi pragude ja aknavahede. Reisijad püüavad pääseda tolmust vaguniesi-sele, kuid sääil tungib liiv veel hulle-mini suhu ja silmi, ainult tuuleõhk on värskendav. Ja nii seisame vastas-tikku vaguniesistel: ühel pool hivi-reisijad ja teisel pool pärismaalased. Vaadeldakse üksteist, räägitakse mit-mel keelel ja et üksteisest aru saada,

veheldakse südilt kätega ja moonutatakse nägu. Möödusid paar tundi. Oleme jõudnud viljarikkasse ilusasse maastikku. Väsinud reisijad pööravad tagasi vagunitesse; avatakse aknaid, katsutakse kuidagi mugavamalt asetuda ja varsi valitseb vaikus.

Päikese tõusuga algab liikumine; juba paistavad liivalagendikkude

Beduiinlased Egiptuses.

kauguses püramiidid, kõige suuremad ja kaunimad Egiptuse mineviku mälestused, ja tõesti oleks patt kasutamata jätta juhusid neid vaadelda. Reisikorvidest ilmuvad nähtavale saiad, puuvili ja maiused; pinke alt arbuusid, kõrvitsad ja veekannud. Üks meie naisreisijaist magab raskelt, seljaga seinale toetades; tema juure istub meie ülihää Ahmet Sawott ja oma lapsikuses müksab teist küünarnukiga, ise alt üles magajale näkku vaadates. Ahmet naeratab lõbusalt ja samal silmapilgul, kui neiu

uiselt silmi hõõrub, paneb talle just nina alla araabia maiusi — suure kurgi ja küpsiseid.

Pääle einet läksime jälle välja. Nüüd ei olnud jälgegi enam eilsest tolmust ja kuumusest, nii väljas seistes hakkas üliriideteta isegi jahe. Palmimetsa latvade kohalt ilmub päike nähtavale. Need salud on alt hõredad, ainult ladvus on saledail tüvidel tihe lehestik. Nende tüvide vahelt vilgub purpurtaeva tagaseinal kõrbe sinikas kaugus. Veel tund — siis oleme Kairos. Peaksime siit juba püramiide hästi nägema, kuid sel päeval kattis neid tihe udu.

IV.

Kairo.

Kell 8 hommikul jõudsimme Kairo. Kirju pärismaalaste-karjaga piiratult, üllatatud alles ärganud suurlinna kihavast elust, liikusime jala võõrastemaija. Kaupmeeste kisa, mööduvate trammide müra ja ratsaeeslite kellukeste helin. . . Meie kohale jõuab ratsanik. Suur mees, turban pääs, pikas, laias ja väga kirjus kuues, samasuure avatud päevavarjuga, istub eesli seljas. Päälnäha jõuetu, peenikeste jallega loomake on nagu kokku vajunud ratsaniku raskuse all, kuid siiski jookseb kõbusalt ja kärmelt meie eel. Heledalt plaksuvad ta väikesed kabjad kiviteel ja kõlisevad kuljused jooksu taktis. Suur päevavari hüpleb kentsakalt tähtsa ratsaniku — araablaste — turbani ja laiade õlgade kohal, kuna ta jalad peaaegu maani ulatavad. Kõrval sörgib poisike, kes juhi kohuseid täidab, eesli sabast kõvasti kinni

hoides ja kiirendab viimase käiku eeslile arusaadavate sõnade ja liigutustega.

Sarnast eeslitega edasilükkumise abinõu tarvitatakse igalpool Egüptuses.

Kaupmehed aimavad, et uute juuretuliijate hulgas ostjaid leidub ja tungivad karjana lähemale, mitmel keelel oma kaupe kiites. Kergete hüpetega läheneb poisike, käes kandik määratu biskviidivirnaga, mida siin üldiselt palju ostetakse ja küllalt häa maitseb. Kerge ja maitsev küpsis ostetakse kohe ja poiss läheb hüpates oma teed.

„Millised kohevad ja kõrged nad siin on,“ imestab keegi ostjaist, „meil sarnaseid ei ole!“

„Muidugi,“ kuulduv tagapoolt lõbus vastus, „nad on ju jaanalinnu munadest valmistatud, seepärast ka nii kohevad ja kõrged kui jaanalinnud!“

„Ah ei,“ vastab juht, „jaanalinnu biskviit oleks ka hinna poolest kõrgem ja kohevam!“

Lähenev võõrastemajale.

„Eden Palace Hotel“ on suur, ilus ehitus, mille pääsissekäigu ees uudishimuliste salk rüseleb. Lai trepp viib suure eeskotta, ruumi, kus end üliriietest vabastatakse. See on ära ehitatud lugematute puust toobreis kasvavate troopikataimede ja palmega. Seintel ripuvad väljaõmmeldud araabia vaibad, need on vana-Egüptuse endiste maalide koopiad.

Suured peeglid paljundavad vaipe ja lugematuid taimi: esimesile õmmelduid vaaraosid, sõjavankreid, pühaid linde, omapäraseid, tiivulisi Egüptuse jumalaid ja kõige selle vahel liikuvaid elavaid inimesi...

Igale huvireisijale anti pilet, temale määratud toa numbriga. Valgeid treppe mööda tõuseme kõrgemale, tubadeni; need on suured, mugavad, peaaegu toredad; on määratud ühele või kahele inimesele ja samuti vai-

Neegri naine Egüptuses.

pega ilustatud, millede sisu endiste egüptlaste elust.

Mitte päris julge preili N. sattus üksikusse tuppa. „Noh vaat' ei taha ööseks üksinda tuppa jääda, ei taha! Ei ialgi! Tulevad seintelt need vaaraod, muumiad ja saakalid inimeste jalul ja hakkavad siin tantsima! Jumal hoidku!“

„Ah, ärge neid kartke, vaid kasutage juhust muumiate ja vaaraoga tantsida, tõesti maksab!“

Preili N. rahustus ainult siis, kui ta juure veel teine sõbranna paigutati.

(Järgneb.)

Fellaahid palmi salus.

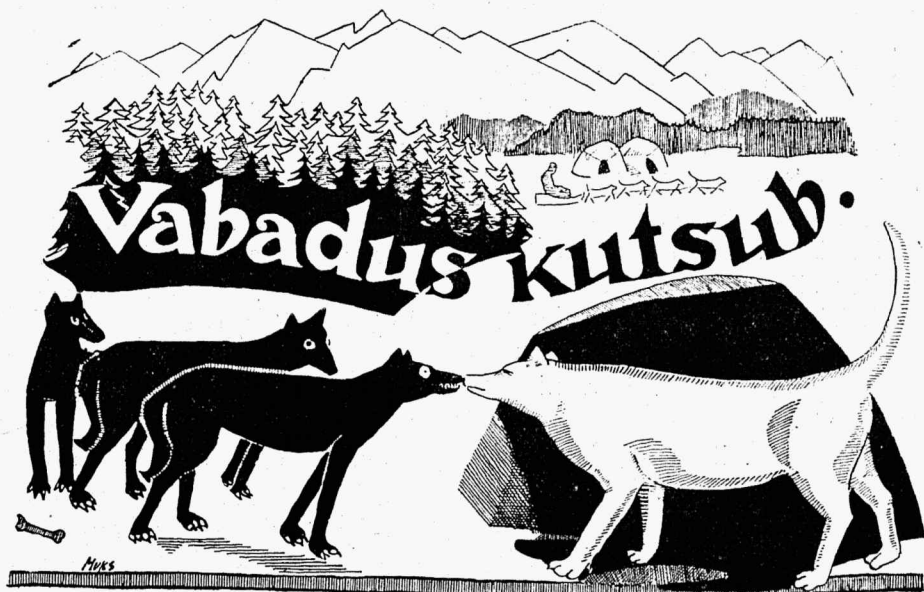
SELGE VASTUS.

Kuulus Euklid, keda tavaliselt matemaatika isaks kutsutakse, õpetas seda ainet Aleksandrias.

Kord küsis Egüptuse kuningas Ptolomeus Suter Euklidilt, kas ei oleks võimalik seda ainet kuidagi lü-

hema ajaga ära õppida. Kuulus teadusmees kuulas kuninga soovi ära ja vastas siis rahulikult:

„Teaduses, mu valitseja, ei ole kuningale eritänavaid.“

Jack London.

4

ucki mõistus tuli tagasi, kuid mitte ta jõud.

Ta lamas, kuhu oli kukkunud, ning säält vaatles punase vammusega meest.

„Vastab nimele Bucki,“ kõneles see endamisi, meele tuletades kirja, mis teatas korvi saatmisest ja sisust. „Hüva, Buck, mu poiss,“ algas ta lõbusa häälega, „meil oli väike kakelus, ning parim asi, mis nüüd võime, on: jätta niisama. Sa tead nüüd oma koha ja mina oma. Oled hää koer, kõik läheb hästi ning asi on tahe. Oled halb koer, siis peksan ma selle halbuse sinust välja. Mõistad?“

Kuna ta rääkis, patsutas ta kartmatalt pääd, mida ta nii halastamata oli tagunud, ning ehk küll tahtmata selle käe puudutusel Buckil karvad püsti tõusid, kannatas ta siiski ära. Kui mees talle

vett tõi, jõi ta suurte sõõmudega, ning hiljem sõi ahnelt hulga toorest liha tükk tüki järele mehe käest.

Ta oli peksa saanud (ta teadis seda); kuid murtud ei olnud ta. Igaveseks nägi ta, et kaikaga mehe vastu ei olnud tal võidulootustki. Ta sai õpetuse ning kogu oma pärastise elu kestel ei unustanud ta seda. See kaigas oli talle ilmutseks. See oli sissejuhatus ürglooduse seaduste võimkonda ning teda tabas see sissejuhatus pooltel teel. Elu tõelikkus näitas oma julmimat külge; ning et ta ilma kogemusteta sellele küljele vastu hakkas, hakkas ta vastu terve oma märatseva loomuse võimetega. Kui möödusid päevad, tulid teised koerad, korvides ja nõõri otsas, mõned vagusalt ja mõned märatsedes ja röökides, nagu oli tulnud temagi; ning viimase kui ühe nägi ta minevat punase vammusega mehe võimu alla,

Jälle ja jälle, vaadates igat julma pöörmist, tuli Buckile meele õpetus: mees kaikaga on seaduseandja, mees keda peab kuulama, ehk küll mitte tingimata armastama. Viimases ei olnud Buck süüdi, ehk ta küll nägi, kuidas koeri, kes hammas- tega tükkisid mehe kallale, pekseti ning kes siis saba liputasid ning tal kätt lakkusid. Ka nägi ta koera, kes ei tahtnud sõna kuulda ega armastada, ning kes suri võitluses ülemuse pärast.

Vahetevahel tulid võõrad mehed, kes kõnelesid ärritatult, meelita- valt, igamoodi mehega punases vammuses. Ning igakord kui käis käest kätte raha, võtsid võõrad en- daga kaasa ühe või rohkem koeri. Buck imestas, kuhu nad ometi lähe- vad, sest ialgi ei tulnud nad tagasi; kuid kartus tuleviku ees oli suur temas, ning igakord, kui ei valitud teda, oli ta rõõmus.

Kuid tuli lõpuks ka tema kord väikese mehe näol, kes rääkis viga- selt Inglise keelt ning tarvitas kum- malisi hüüdsõnu, mida Buck ei mõistnud.

„Sacredam!“ hüüdis ta, kui ta sil- mad Bucki nähes põlema hakkasid. „See on aga tugev koer! Äh? Kui palju?“

„Kolm sada ja kingitus selle juu- re,“ oli kiire vastus punase vammu- sega mehelt. „Ja valitsuse rahaga sa ei ole ju muidu tolgendama tul- nud, Perrault, ah?“

Perrault naeris. Arvesse võttes, et ennenägemata nõudmine oli tae- vani tõstnud koerte hinnad, ei olnud see sugugi võimatu hind sarnase to- reda looma eest. Kanada valitsus

ei oleks kaotaja ja ta saadetised ei liiguks ka aeglasemalt. Perrault tundis koeri ning vaadates Bucki teadis ta, et see oli üks tuhandest — „üks kümnest tuhandest,“ lisas ta juure mõttes.

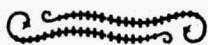
Buck nägi raha käest kätte mine- vat ega imestanud, kui väike mees viis ära tema ja Curly, hääsüdam- lise njufoundländlerase. See oli vii- mane kord näha punase vammusega meest ja kui Curly ning tema vaa- tasid kaugeneva Seattle'i poole „Narwhal“i“ laelt, oli see viimane näha sooja Lõunamaad. Perrault viis alla tema ja Curly ning andis nad musta hiiglase hoole, nimega Fran- çois. Perrault oli prantsuse-kanada- dalane ning tõmmu, kuid François oli Prantsuse-Kanada mullaat ja kaks korda tõmmum. Nad olid Bucki jaoks uut liiki inimesed (tal oli olnud juhus nii mõndagi näha), ning ehk ta küll neid armastama ei hakanud, hakkas ta neid kõige otsekohelemalt austama. Varsi sai ta teada, et Per- rault ja François olid ausad mehed, rahulikud ning erapooletud kohtu- mõistmises, ning liig kogenud koer- te tundmises, et endid petta lasta koertest.

„Narwhal“i“ vahelael seltsisid Bucki ja Curlyga veel kaks koera. Üks neist oli suur lumivalge loom Spitzbergenilt, kelle säält oli toonud valaskalalaeva kapten ning kes hil- jem kaasa oli teinud geoloogilise ekspeditsiooni Barrenssi. Ta oli ära- andlikult sõbralik, kavatsedes min- git alatut võtet naeratas ta ise tei- sele näkku, nagu näiteks ta tegi esimese söögi ajal Bucki toitu va- rastades. Kui Buck üles kargas, et

teda karistada, vihises François piits läbi õhu, küünides esiteks süüdlaseni; ning Buckil ei jäänud muud teha, kui ainult kont tagasi võtta. See oli õige François' st, otsustas ta ning mulaat hakkas tõusma tema arvamises.

Teine koer ei teinud lähenemiskatset ega lähenenud talle keegi; ka ei katsunud ta juuretuli ajalt toitu varastada. Ta oli sünk, tusane olekus, ning näitas Curlyle selgesti, et ta muud ei soovi kui üksi olla, ning edasi, et kui ei jäeta teda üksi, siis ei ole ka rahu. „Dave“ oli ta nimi, ning ta sõi ja magas või haigutas söögi vaheajal; teda ei huvitanud ükski asi, isegi siis mitte, kui „Narwhal“ kuninganna Charlotte'i väinast läbi läks ning rullus ja kiikus ja peksles kui kurjast vaimust vaevatud asi. Kui Buck ja Curly ärritusid, poolhullud hirmust, tõstis ta pää nagu pahandatult, austas neid ükskõikse pilguga, haigutas ja heitis jälle magama.

Õöd ja päevad liikus laev propelleri väsimatuil löökeil, ning ehk iga päev oli väga teise sarnane, oli Buckil selge, et ilm muutus järjest külmemaks. Lõpuks jäi propelleri vaikselt ning „Narwhal'il“ tõusis ärevus. Ta tundis seda niisama kui teisedki koerad, ning teadis, et oli tulemas mingi muudatus. François võttis nad rihma otsa ja viis üles laele. Esimese sammu juures külmale pinnale vajus Bucki jalg millegisse valgesse pehmesse, mis oli väga sarnane poriga. Puristades kargas ta tagasi. Palju seda valget ainet langes läbi õhu. Ta raputas ennast, kuid ikka rohkem langes seda selga. Imestanult nuusutas ta seda, ning siis lakkus vähe. Ta hammustas kui tuli, kuid järgmisel silmapilgul oli kadunud. See oli talle arusaamata. Ta katsus veel korra, ikka sama tagajärjega. Päältvaatajad naersid valjusti, ning tal oli häbi, isegi teadmata, miks, sest see oli tema esimene lumi. (Järgneb).

LOODUSE IMED.

Toimetanud Jursi Sander.

2. Keerdtuuled.

agu teada, tekivad harilikud tuuled maakeral pääasjalikult kahel põhjusel: esimene neist on soojuse vahe polaarmaades ja ekvaatori ümbruskonnas. Ekvaatori piirkonnas tõuseb soe õhk ülespoole, külmade nabade juures langeb ta alla. Kuna sellele järgneb nabade ümbruses õhkkonna tihenemine alumistes ja harvenemine ülemis-

tes kihtides ning ekvatoriaalmaades ümberpöörduvalt — harvenemine alumistes ja tihenemine ülemistes õhukihtides, on loomulik, et alumistes õhukihtides tekib õhuvool nabadelt ekvaatori ja ülemistes ekvaatorilt nabade poole. Nii sünnib õhkkonna ringkäik. Selle tagajärjel peaks meil põhjapoolsel poolkeral puhuma pääasjalikult põhja- ja lõunapoolsel — lõunatuuled. Ent teiseks tuulte tekkimise pääpõhjuseks on maakera keerlemine ümber oma telje, mille

tõttu tuuled kogu maakeral muudavad oma sihti lääne poole.

Selle ringkäigu säädusepärast rikuivad aga tihti kõige vähema õhurõhumise keskkohad ja nende liikumine maapinnal, mille tagajärjel tekitab keerdtuuled.

Päikese soojus, mis võib tekitada kohalikku õhukihi harvenemist, ehk kohe vastupidise sihiga õhuvoolu kohtamine on keerdtuulte algtekita-
jateks.

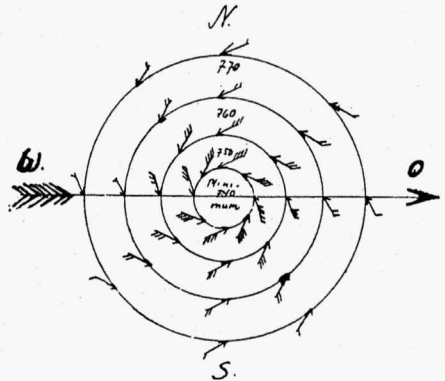
Õhuvoolu tõusmisega kõrgemaise kihtidesse ühes käib temas leiduva veeauru külmenemine ja kondenseerimine, varjatud soojus vabaneb ja edendab omalt poolt harvenemist ning muidugi ka tõusvat liikumist. Kuna harvenenud õhukihi kohe hakkavad tungima ümbruskonna tihedamaist kihtidest õhuvoolud, peaksime maapinnal tundma, et tuuled on sihitud igast küljest otse kõige vähema õhurõhumise keskkoha poole. Ent see pole siiski nii, sest jällegi avaldab oma mõju maakera keerlemine ümber telje, mille tõttu tuuled muudavad oma sihti põhjapoolkeras paremale ja lõunapoolkeras vasakule poole. Nende nähtuste põhjal säadis Hollandi meteoroloog Chr. Buys-Ballot (1817—90) kokku lihtsa sääduse, mille abil alati kergem ära määrata kõige vähema (miinimumi) ja kõige kõrgema õhurõhumise (maksimumi) keskkohade asupaigad: Kuiseista seljaga vastu tuult, siis on õhurõhumise miinimum vähe ettepoole vasakut kätt ning maksimum vähe tahapoole paremat kätt.

Kuna maakera keerlemine ümber telje sünnib vahetpidamata ja mõjub kõrvalkallutatavalt kõigi õhurõhumise maksimumi poolt voolavate õhkkonna osakeste pääle, siis on täiesti selge, et antud silmapilgul ühes ja teises paigas valitsevad tuuled üldsummas moodustavad laiaulatuslise, suurepärase keerdtuule,

mille läbimõõt tihti ulatab üle mitme tuhande kilomeetri.

Keerdtuuli tuntakse järgmiste nimede all: tsükloonid (Greeka keeles tähendab „kükklos“ — ringi), horrikaanid (tähendab indiaanlaste keeles — tormist tuult), taifuunid (Hiina keeles tähendab „tai-fuin“ — kõva tuult) ja tornadod (Hispaania keeles tähendab „tornada“ — pöörlemist).

Tsükloonid on laiaulatuslikud keerdtuuled, milles tuule jõud suureneb äärtest keskpäiga poole, kuna keskpäigas eneses valitseb täieline vaikus. Üleminek täielisest vaikuse seisukorrast keskpäigas hirmsamaks tormiks sünnib õige järsult.

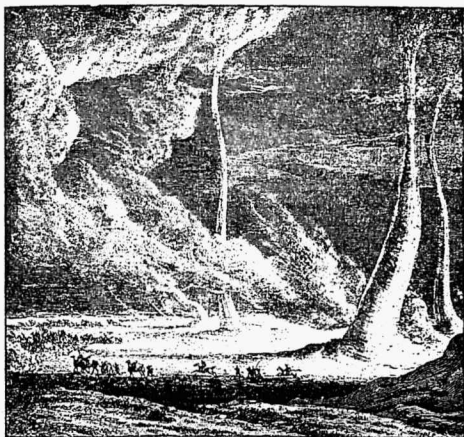

Vaikuse keskkohale kõige lähem ümbruskond sünnitab sellepärast ka kõige rohkem häda.

Tsükloonide pöörlemiskiirus on õige mitmekesine ja tõuseb kuni 120 kilomeetrini tunnis.

Pääle pöörlemisliikumise on kogu tsükloonil ühes keskpäigaga veel edasinihuv liikumine, mille kiirus tõuseb kuni 100 kilomeetrini tunnis. Kuid on ka juhtumisi, et tsükloon seisab paigal, nagu on tähele pandud India ookeanis.

Kõige rohkem tekib tsükloone Antillide saarestiku ümbruskonnas (horrikaanid), India ookeani lõunapoolses osas Püha Mauriitsiuse saarestiku juures, Aasia kogukallaste

ümbruskonnas kuni Filipiinide saarestikuni (taifuunid) ja Uute Gebriidide ja Samoa arhipelaagi piirkonnas.

Selleks, et lugeja võiks hinnata nende vägevate keerdtuulte hävitavat mõju, avaldame allpool „suure horrikaani“ nime all tuntud tsüklooni kirjelduse:

Tormates 10. oktoobril 1780. a. üle Barbadosi, kus ta ümber paiskas ja lõhkus kõik puud ja majad, mis teele ette juhtusid, uputas ta kogu Santa-Lucia juures seisva Inglise laevastiku, kusjuures ta täiesti hävitas kõik sellel saarel, hukates üle kuue tuhande inimese. Liikudes säält Martiniki saarele, neelas ta siin üle neljakümne Prantsuse veolaeva ühes nelja tuhande dessantsõjaväe sõduriga. Samuti purustati põhja pool Santo-Domingo ja Porto-Rico. Siit käänas maru kirdesse, Bermuuda saarestiku poole ja uputas mõned Inglise laevad, mis olid teel Euroopasse.

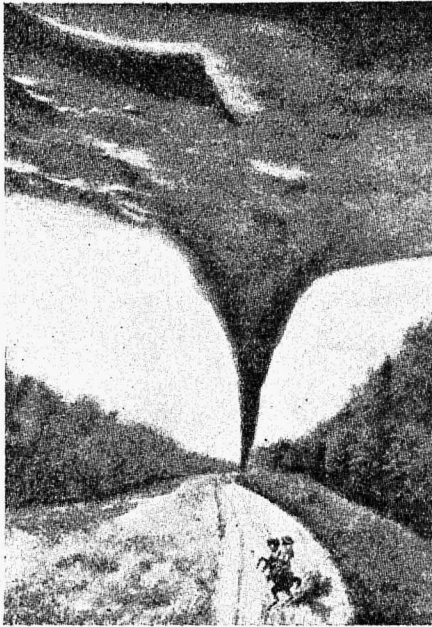
Maal tegi horrikan sama hävitus-tööd nagu merel. Martiniki saarel hukkus kümme tuhat inimest, neist tuhat inimest üksi San-Pierre'is, millest ei jäänud ühtki kivi teise pääle, kuna siin vesi tõusis seitsme ja poole meetri kõrguseni ja ujutas linnakeses ära kõik sada viiskümmend maja. Port-Royalis hävitati lõpulikult

kaheksa kirikut ja tuhat nelisada maja. Nende rusude alla hukkus 1600 haiget ja haavatut. Santa-Estashiis peksti seitse laeva kaljude vastu puruks ja üheksateistkümmest laevast, millistel katkesid ankruketid, pääsis ainult üks. Santa-Lucias hukkus kuustuhat inimest. Kõige kõvemad ehitused lõhuti ära. Üks suurtükk paisati kolmekümne meetri kaugusele. Tuul tõstis inimesi ja loomi üles ja kandis neid hulga maad eemale. Merevesi tõusis nii kõrgele, et lõhkus kindluse ja paiskas suure laeva haigemaja katusele, mis selle raskuse all kokku varises. Kigstonni kuuestsajast elanikust pääsid eluga ainult neliteist. Üks suurtükk paisati 126 meetri kaugusele. Puud nägid välja nagu talvel, sest neile ei leidunud enam ühtki lehte, ühtki tervet oksakest. Prantsuse fregatt „Juuno“ kadus jäljeta.

Ent veel hävitavamad mõju avaldavad, kuigi palju väiksemas piirkonnas, tornaadod, mis sagedasti sünnivad läänepool kaljuseid mägesid Põhja-Ameerika Ühisriikides, Kansasis, Missuuris ja Joovas, kus soojal aastaajal tihti tekivad üksteisele vastupidise suunaga külmad ja soojad õhuvoolud.

Hävitavate keerdtuulte lähenemise ilmub ähvardava tundemärgina vaatepiirile väikene pilverünk, mille all esialgu kujuneb trehtritaoline, pärast torusarnane sünnitus, mida ameeriklased tabavalt nimetavad

„elevandi londiks“. See lont läheb iga hetkega pikemaks ja läheneb maapinnale. Peagi tõuseb alt londi imeva jõu tagajärjel ümberpööratud trehter, oma kiire pöörlemisega kaasa kiskudes tolmu, liiva, rohelist puuoksi ja lehti. Mõne silmapilgu

järele on mõlemad trehtrid ühinenud ja tormavad hirmsa jõuga edasi, surmates ja hävitades kõik oma piirkonnas.

Puid, loomi ja inimesi kannab tornaado tihti mitu kilomeetrit edasi; palkmaju tõstab ta mitmekümne sülla kõrgusele. Tornaadot saadab tihti hirmus kõueilm ja rahesadu. 1896. a. hukkas tornaado San-Luis üle 300 inimese elu ja hävitas varandusi 10 miljoni dollari väärtuses.

Tihti juhtub, et päale ühe tornaado lõppemise selle kõrval tekib kohe uus ine. Sarnaseid keerdtorme ei tunta mitte ainult Põhja-Ameerikas, vaid ka mujal. Austraalias tuntakse neid „Villi-Villi“ nime all ja nende hävitustöö täidab kõiki hirmuga. Samuti kannatas Kroaatsia 1902. a. hirmsa tornaado all. Meie maal on nad õnneks tundmatud külalised. Ka tsükloonid kaotavad, jõudes meie poole, hulga oma hävitavast mõjust, kuigi nad siiski tihti veel hirmsad küllalt on, millest nii mõndagi võivad kõneleda meie vahvad merimehed, kes nii mõnigi kord nendega on pidanud võitlema elu ja surma pääle.

MÄNGUD.

Mängud.

Sissejuhatusks.

gaüks on tähele pannud, kuidas noored kassipojakesed isekeskis mängida armastavad, veel ennem kui nad oma jalgadel vabalt liikuda võivad — oskavad nad mängida. See

on maksev iga elava olevuse kohta, ja neil on juba sündides mängimise loomusund kaasas.

Ka inimesele on loodus selle loomusunni juba sündides kaasa annud; seda näeme sellest, et lapsed, ennem veel kui nad oma ümbrust mõistma hakkavad, juba mängida oskavad. Seega võime siis täie õigusega üt-
 el-

da, et mängud nii vanad on kui inim-sugu.

Mängudel on ütleмата suur tähtsus noorte arenemisel. Mängud ei ole mitte ainult vabal ajal lõbusaks ajaviiteks, nagu see paljude arvamine on, vaid mängude kaudu arendavad mängijad endis mitmesuguseid omadusi, nagu: mõtete kontsentreerimist, kiiret otsusevõimet, tähelepanelikkust, enese üle valitsemist, ettekujutusvõimet, julgust, koostööd teistega jne., rääkimata sellest, missugust seltskondlist arenemist mängijad omavad.

Seda kõiki tants meile anda ei suuda. On siis ka arusaadav, miks mujal riikides nii suurt rõhku mängude pääle pannakse, eriti ka just noorsoo keskel.

Et meil seni mängud tahaplaanile on jäänud, tuleb sellest, et ei ole küllalt isikuid leidunud, kes erilist rõhku mängude arendamisele oleks pannud.

Nende ridade kirjutaja tahab siin ajakirjas terve kogu mitmesuguseid huvitavaid mängu kirjutada, mispärast üles kutsun kõiki lugejaid neid mängu harrastama hakata.

H. Tõnisson,

N. M. K. Ü. sekretäär.

„Nõidusline muusika“.

Üks mängijatest lahkub ruumist, kuna ülejäänud endi vahel kokku räägivad, mida lahkunu peab tegema, kui ta tagasi tuleb.

On jõutud mingisugusele otsusele, kutsutakse lahkunu „nõidusliku muusikaga“ tagasi; siin on tarvilik, et üks mängijatest koputab mõne asja pihta, mis häält annab. Hää oleks, kui saalis klaver on, ei ole seda aga mitte, täidab väikene käsikell ehk heleda kõlaga metallasi viimase aset.

Läheneb mängija asjale, mida ta üles leidma peab — kõveneb pikka-mööda „nõidusline muusika“, läheb ta aga otsitavast asjast kaugemale, läheb ka muusika tugevamaks.

Võtame näiteks, et mängija peab lille vaasist võtma ja selle teisele mängijale andma. Kui ta nüüd lillele läheneb, kõveneb muusika ja kui ta seda puudutab, jääb muusika täitsa vait; siis teab mängija, et lill oli otsitav asi. Nüüd peab ta lillega veel midagi tegema. Nuusutab ta lille — jääb muusika tasasemaks ja see on temale märguks, et valetel asub. Kui ta mõnele mängijale tahab lille anda, siis kõveneb muusika niikaua, kuni ta õigele isikule lille annab; sellega lõpeb ka muusika ja mängija on oma ülesande täitnud.

Selle pääle läheb keegi teine välja ja mäng algab algusest pääle.

MÕNDA FÜÜSIKAST MEELELAHUTUSEKS.

Jursi Sanderi toimetusel.

1. Millal liigume kiiremalt ümber päikese — kas päeval või öösel? Imelik küsimus, — eks ole? Mis puutub sellesse, päev ehk öö? Maa-

keral on ometigi alati ühel pool päev ja teisel — öö. Kas pole sarnane küsimus täiesti ilmaaegne, täiesti mõttetutu? —

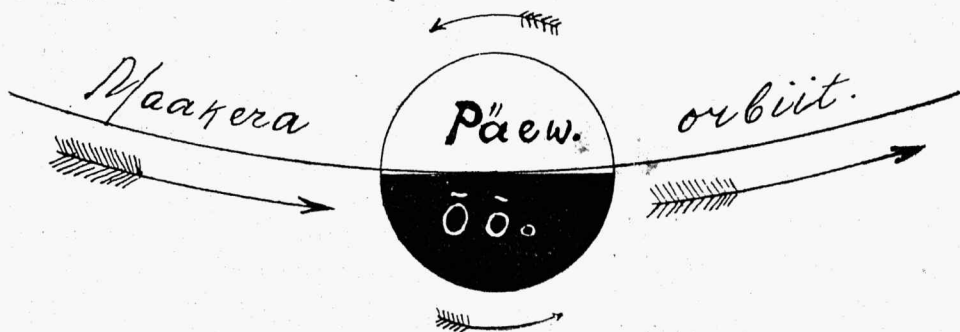
Ent see pole siiski nii. Ei küsita ju nimelt, millal liigub kiiremini maa kera, vaid millal meie, inimesed, liigume kiiremalt kogumi ruumis. Kuid see pole juba enam ammuugi mõttetu küsimus.

Tuletage meele, et kogumis on meil, inimestel, kaks liikumist: meie tormame ühes maakeraga ümber päikese ja samal ajal keerleme ümber maakera telje. Mõlemaid neid liikumisi tuleb kokku arvata, ent tagajärg on isesugune, seda arvesse võttes, kas asume päikese poolelt valgustatud ehk öisel maakera poolel. Vaadeldge joonistust — ning kohe saate aru, et öösel on vaja ümber telje tiirlemise liikumine maa-

keraga ümber päikese nihkumisele juure ning päeval, ümberpöörduvalt, maha arvata.

Tähendab, öösel liigume kiiremini kogumi ruumis kui päeval.

Arvesse võttes, et iga ekvaatori lõpp liigub sekundis edasi umbes pool kilomeetrit, on ekvatoriaalse vöö jaoks vahe keskpäevase ja kesköise liikumise vahel tervelt üks kilomeeter sekundis. Tallinna jaoks, mis asub 59. ja 60. laiuskraadide vahel, on see vahe kaks korda väiksem: keskööl liiguvad tallinlased igas sekundis umbes pool kilomeetrit kiiremini edasi kui keskpäeval.

LÕBUSAD ÜLESANDED.

Ülesanne nr. 1: „Jooksukraavis“.

Jooksukraavi asusid 9 sõdurit. Meie joonistusel on nad numbritega ära märgitud. Nr. 1 — see on allohvitser. Tal on vaja asuda vabale kohale vasakul pool, — kuid jooksukraav on nii kitsas, et üks sõdur teisest mööda ei pääse. Jooksukraavist välja ronida on võimata — vaenlane laseb maha. Mis teha? Ent, õnneks on kolmes kohas jooksu-

kraavis õõnsused, kuhu hädapärast mahub üks inimene. Nad on joonistusel märgitud numbritega 11, 12 ja 13.

Kas võite öelda, kuidas peavad sõdurid ümber asenduma, et allohvitseri mööda lasta vasakule tiivale, kusjuures nad aga ise jääksid samasse järjekorda ja endistele kohtadele?

